

debatt@klassekampen.no

KRONIKK
& DEBATTPolitikere bygger en bro
der det ikke finnes en elv

HAUK

DAGENS SUKK

Vi må reversere en økonomisk utvikling som bare gagnar de rikeste.

Det nyliberale plott

Chr. Anton Smedshaug

KRON
OG MYNT

Tiårene etter Berlinmurens fall har vært preget av svekket demokratisk handlingsrom, som etter finans- og migrasjonskrise har resultert i økende politisk uro. Uroen skyldes ikke bare krisene i seg selv. De er også symptomer på svekkete demokratiske strukturer. Denne svekkelsen skyldes økende deregulering og fri flyt, blant annet i form av EU og EØS, handelsavtaler og multinasjonale selskaper som ønsker å selge der det er dyrt og produsere der det er billig, og jobbe for minimal beskatning. Oppå dette kommer en økende grad av internasjonale konvensjoner som i varierende grad tolkes til å innskrenke nasjonalt handlingsrom.

Handelsavtaler er blitt utvidet til økonomiske avtaler, og vi har gått fra rasjonelle avtaler om industrivarer til økonomiske avtaler som fjerner demokrati og skaper tjenestemarkeder vi ikke trenger, på områder som ikke egner seg for konkurranseutsetting, som store deler av offentlig sektor.

Videre gikk mange land fra en balansert produksjonsøkonomi, til en vekst basert på husholdningenes forgjeldning og stadig økende boligpriser. Det viktige, ble det sagt, var sysselsetting, ikke hva man produserte eller hvordan forbruket var finansiert. Balanserte statsbudsjetter var heller ikke noe mål, så lenge veksten i økonomien var god. Men en opplånt velferdsstat er det bare de rikeste som tjener på. Når tjenestene svekkes, kan de fortsatt kjøpe tjenester, mens vanlige folk opplever økte skatter.

Da boblene brast høsten 2008, ble vanlige skattebetalere også belastet med gjelda fra en oppblåst finanssektor. Det var her kapitalismen virkelig sviktet. Redningsaksjonene har fungert som «sosialisme for de rike» ved bruk av virkemidler som statlige lån og pengetrykking. Dette har bidratt til å skape nye bobler, blant annet i aksjemarkedet slik vi opplever nå. De vil igjen sprekke når gjeldsbasert vekst og pengetrykking ikke lenger virker.

Dette kan sees på som et nyliberalt plott, der balanserte budsjett og produksjonsøkonomi ble erstattet med gjeldsbasert vekst og en økonomi basert på FIRE-sektoren (*finance, insurance, real estate*) og tjenestesektoren. Mens flertallet akkumulerte gjeld, økte de rikeste inntektene. I USA er formuen til den rikeste 0,1 prosent like stor som formuen til 90 prosent av befolkningen. Plottet innebar at først mistet man

ILLUSTRASJON: KNUT LØVÅS, KNUTLØVÅS@GMAIL.COM

industrien, blant annet gjennom overføring av kapital og kompetanse til Kina. Produksjonsøkonomi ble erstattet av serviceøkonomi og boligprisvekst, gjennom dereguleringer og etter hvert høy innvandring til de vestlige land.

«Produksjonsøkonomi ble erstattet med gjeldsbasert vekst»

Forgjeldingen ble uproblematisk med stigende boligpriser og høy tilflytting, og en frisluppet finanssektor bidro til etterspørselsveksten. Men baksiden av en tilbakegang i industrien og flere som vil selge arbeidet sitt, er økende kamp i arbeidsmarkedet. Fri flyt av personer presser boligpriser opp og arbeidsmarkedet ned, og krever store investeringer av fellesskapet i offentlige tjenester og infrastruktur. Samtidig som inntektsdekningen for dette ligger langt fram i tid i form av økte skatter.

Plottet er perfekt: svekkede arbeidsretter og -marked. Forgjeldede husholdninger med redusert økonomisk og politisk frihet. Kapitalinteressene får i pose og sekk: lavere lønninger, bedre avkastning på boliger og fri flyt av varer og kapital.

Men intet var evig, nå ser vi at logikken bak det nyliberale plottet svekkes.

Digitalisering og robotisering gjør produksjon i Østen stadig mindre lønnsomt. Villige hender automatiseres bort og framtidens jobber krever stadig mer kompetanse, språk- og samfunnskunnskap. Det gjør innvandring mindre effektivt og nødvendig.

Samtidig vil det i ethvert land framover kreves sosial og politisk innovasjon, i samarbeid med smart industripolitikk, for å kunne være konkurransedyktig.

Det avanserte produksjonssystem for det 21. århundre som nå utvikles med roboter, tingenes internett og digital og individualisert produksjon vil kunne gi en ny giv og nødvendig omstilling – dersom vi utnytter mulighetene.

Det 21. århundres første halvdel vil vinnes av dem som greier å reversere det nyliberale plottet, sikre den sosiale kontrakten og samfunnets sosiale kapital, og sist, men ikke minst utvikle konkurransedyktig produksjon med de nye teknologiene som vil prege framtidens produksjon.

Chr. Anton Smedshaug, daglig leder i AgriAnalyse
christian.anton.smedshaug@agrianalyse.no

Økonomene Morten Jerven, Erik S. Reinert, Rune Skarstein, Camilla Øvald, Chr. Anton Smedhaug og Ebba Boye skriver onsdager i Klassekampen.

PÅ TEPPE

Eureka!

I Lierposten leser vi om Vidar Brastad, som mistet jobben i mur- og byggebransjen. Nå støper han soyaduftlys i sin egen garasje.

Er det altså soyaoilje som er den nye oljen?

Helt på tur

MDGs Håkon Borch reagerer i Dagsavisen på ønsket om å gjenåpne

Rygge lufthavn: – Man må innse at tida for å ta dagsturer til London for å

shoppe er forbi. Det er en galskap som vi ikke kan fortsette med, sier Borch.

Nei, man må jo få med seg en fotballkamp også.

Skadelig I

Kjempepanda

Bilaget meldte følgende på sistesida mandag: Et nytt solenergianlegg i byen Datong (i Kina) har, sett ovenfra, form som en én kvadratmeter stor vinkende panda. Flere pandaer skal også være planlagt.

De må nok holde på en stund for at landets energibehov skal bli dekket.

Det skal helst gå godt

Oslos tiendeklassejenter sier de får psykiske helseplager av skolen.

Skole-systemet er blitt strengere. Jeg tror nivået er blitt høyere, og det forventes mer av oss på alle arenaer, sier en av 16-åringene.

Endelig kan det være enighet på tvers av generasjoner om at alt var bedre før.

Livet er for kjøpt

Kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen mener derimot ikke at skolen er for hard.

Han minner om at eksamen ikke er noe nytt, og intet mindre enn at «mye tyder på at flere jenter blir negativt påvirket av livet».

Og det regner hele året.

teppet@klassekampen.no